

## Utbildningsinspektion i Hammarskolan, förskoleklass och grundskola årskurs 1–5 samt Vretaskolan, förskoleklass och grundskola årskurs 1–5

### Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i Östhammars kommun och besökt Hammarskolan och Vretaskolan den 4–7 mars 2008. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen riktas mot tre huvudområden: **Kunskaper, Normer och värden** samt **Ledning och kvalitetsarbete**. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbplats ([www.skolverket.se/Inspektion](http://www.skolverket.se/Inspektion)).

Huvudmannen har ansvar för att de brister som inspektörerna lyfter fram i helhetsbedömningen åtgärdas. Åtgärderna ska redovisas till Skolverket vilket framgår av Skolverkets beslut.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

### Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömning är dels dokument från kommunen och Hammarskolan och Vretaskolan, dels den information som samlats in under besöket. Även annan information om kommunen och skolorna från Skolverkets nationella uppföljningssystem, eller som finns publicerad på annat sätt, har använts.

I Hammarskolan och Vretaskolan intervjuades rektorn, lärare, elever, elevvårdspersonal och föräldrar. Inspektörerna besökte även förskoleklasser och gjorde lektionsbesök i grundskolans årskurs 1–5. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns i rektorsområdet utgör underlag för bedömningen.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

### Beskrivning av skolan

| Hammarskolan och Vretaskolan | Antal elever |
|------------------------------|--------------|
| Förskoleklass                | 37           |
| Grundskola                   | 180          |

Källa: Skolornas egna uppgifter

Hammarskolan och Vretaskolan ligger i tätorten Gimo på promenadavstånd från varandra.

De båda skolorna utgör tillsammans rektorns ansvarsområde. På båda skolorna finns förskoleklass, grundskola från årskurs ett till och med årskurs fem och fritidshem. På Vretaskolan finns 6 klasser och på Hammarskolan 6 klasser inklusive förskoleklasserna. Klasserna är åldershomogena. Sedan årsskiftet 07/08 leds skolorna av en ny gemensam rektor. Skolorna är var för sig uppdelade i arbetslag.

Till stöd i elevvårdsarbetet har rektorn också tillgång till skolområdets skolsköterska, kurator, specialpedagog och psykolog.

I Hammarskolans lokaler finns också en särskild undervisningsgrupp och särskoleverksamhet. Dessa verksamheter leds av en annan rektor och ingår inte i utbildningsinspektionen av Hammarskolan och Vretaskolan.

Den fritidshemsverksamhet som bedrivs i skolorna har inte ingått i denna granskning. Kommunens ansvarstagande för den verksamheten behandlas i den övergripande kommunrapporten.

### Helhetsbedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten på Hammarskolan och Vretaskolan huvudsakligen är av god kvalitet. Lärare, elever och föräldrar uppger att skolorna är trivsamma och trygga. Eleverna går med glädje till skolan och föräldrarna upplever att deras barn blir väl omhändertagna och att de lär sig vad de behöver.

Lektionerna i skolorna präglas av arbetsro och en ofta idog, om än inte alltid lustfylld strävan att följa arbetsscheman och instruktioner.

Lärarna uppger att de följer de enskilda elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen och dokumenterar den enligt kommunens lokalt bearbetade mål i den digitala omdömesdatabasen PODB. Särskilt på Hammarskolan följs elevernas kunskapsutveckling också upp regelbundet i svenska och matematik genom olika tester som specialläraren genomför.

Resultaten på de nationella ämnesproven i årskurs fem visar att inte alla elever når målen för proven i ämnena matematik, svenska och engelska. Båda skolorna redovisar dock en förbättring av resultaten de senaste åren. Undantaget är dock ämnet engelska på Vretaskolan. Där har resultatet sjunkit markant från 2006 till 2007. Det är av stor vikt att skolan tar reda på orsaken till resultatförsämringen och vidtar åtgärder för ökad måluppfyllelse. Resultaten på de nationella ämnesproven är dock bättre på båda skolorna än för Östhammars kommun som helhet.

Under utvecklingssamtalen får eleven och föräldrarna information om elevens kunskapsutveckling i förhållande till de kommungemensamma målen att uppnå i alla ämnen. Målen, så som de formuleras i PODB, har dock i vissa delar bristande överensstämmelse med de nationellt fastställda målen för utbildningen i olika ämnen. En individuell utvecklingsplan upprättas i samband med utvecklingssamtalen. Både kunskapsutveckling och social utveckling beskrivs i den.

Någon skolövergripande uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling i förhållande till de nationella målen görs inte. Inte heller görs någon uppföljning och analys av skillnader mellan pojkars och flickors resultat. Det är angeläget att skolan förbättrar sitt arbete med uppföljning och analys av resultaten på skolnivå.

I läroplanen (Lpo 94) anges mål att sträva mot som ska ange inriktningen på skolans arbete. Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som

helhet inriktas på att nå de nationella målen, såväl mål att sträva mot som mål att uppnå. På Hammarskolan och Vretaskolan är varken rektorn eller lärare förtrogna med läroplanens mål att sträva mot. Inspektörerna bedömer att ett viktigt utvecklingsområde för båda skolorna är att säkerställa att all undervisning tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot.

Inspektörerna har sett goda exempel på lektioner med utrymme för olika kunskapsformer – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet och lektioner med stor variation av arbetssätt. Framförallt gäller detta undervisningen i de lägre åldrarna. I vilken grad olika kunskapsformer ges utrymme varierar dock och är beroende av vilken lärare eleverna har.

På Hammarskolan och Vretaskolan anordnas särskilt stöd i svenska och matematik genom speciallärarinsatser, antingen i klassen eller genom enskild undervisning. I andra ämnen anordnas dock inget särskilt stöd. Rektor uppger att skolorna har några elever som är berättigade till modersmålsundervisning, studiehandledning på modersmålet och svenska som andra språk utan att detta anordnas, vilket måste åtgärdas.

På båda skolorna bedrivs ett kontinuerligt värdegrundsarbete. Klasslärarna ansvarar för värdegrundsarbetet i sina respektive klasser. Både hos lärare och hos rektor finns grundinställningen att beröm och uppmuntran är bättre än klander. Genom olika belöningssystem försöker lärarna uppmuntra och stärka gott uppförande hos eleverna. Många elever uppfattar belöningssystemen positivt. Inspektörerna finner dock anledning att påpeka risken med belöningssystem om de samtidigt som de uppmuntrar gott uppförande hos några, pekar ut andra som klandervärda på ett skuldbeläggande sätt.

Lärarnas samarbete är utvecklat men regelbundna, strukturerade pedagogiska diskussioner hinns sällan med. Särskilt lärarna i förskoleklasser och årskurs ett till tre har ett utvecklat samarbete inom skolorna. Inspektörerna har sett utmärkta exempel på fadderverksamhet i syfte att både skapa gemenskap och trygghet och dessutom stimulera och stödja barnens och elevernas läslust och läsförmåga.

Lärarna i årskurs fyra och fem samarbetar i mindre utsträckning. Samarbete mellan de båda skolorna i det egna rektorsområdet sker i mycket ringa grad. Båda skolorna har var för sig regelbundna konferenser där lärarna träffas i olika kategorier för samverkan. Både viss gemensam planering, resursfördelning och kunskapsuppföljning förekommer.

Elevernas inflytande och ansvar över det egna lärandet är beroende av vilken lärare eleven har och ibland begränsat. I ämnet idrott får eleverna emellertid med stigande ålder ökat inflytande och ansvar för lektionsplanering och genomförande av lektioner.

Elevers val anordnas dock inte i enlighet med grundskoleförordningens krav, vilket måste åtgärdas.

Genom elevrådet har eleverna möjlighet att påverka miljö och trivsel. På Hammarskolan har eleverna till exempel fått igenom beslut om nya bandymål och basketkorgar. På Vretaskolan har eleverna fått en slänggunga efter förslag från elevrådet. På båda skolorna finns klassråd där klassens gemensamma angelägenheter kan diskuteras. Alla klasser har dock inte regelbundna klassråd. I några klasser diskuteras gemensamma angelägenheter när något särskilt har hänt.

Sammantaget framkommer dock i inspektionen att elevernas inflytande över och ansvar för det egna lärandet är beroende av vilken lärare eleverna har. Detta behöver utvecklas.

### **Brister som måste åtgärdas**

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast måste åtgärdas.

- Skolorna gör inte någon systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsresultat i förhållande till de nationella målen i samtliga ämnen i årskurs 5 (2 kap. 6 § grundskoleförordningen samt avsnitt 1 och 2.8 i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94).
- Skolorna ger inte alla elever som behöver det särskilt stöd (4 kap. 1 § skollagen, 5 kap. 1, 2 §§ grundskoleförordningen).
- Skolornas likabehandlingsplaner uppfyller inte de krav som ställs på sådana planer (6 § lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever, 2 § förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med en likabehandlingsplan).
- Undervisning i svenska som andraspråk ges inte till alla elever som behöver det (2 kap. 15-16 §§ grundskoleförordningen).
- Elevers val anordnas inte i enlighet med förordningen (2 kap. 19-20 §§ grundskoleförordningen).
- Kvalitetsredovisningarna uppfyller inte förordningens krav (3, 3 a och 4 §§ förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m.).

### **Områden som är i behov av förbättringsinsatser**

Det finns enligt inspektörernas bedömning behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- Skolorna bör förbättra elevernas möjlighet till inflytande över och ansvarstagande för undervisningen och sitt eget lärande.
- Skolorna behöver säkerställa att all undervisning tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot.
- Skolorna behöver förbättra arbetet med att ge större utrymme för olika kunskapsformer och mer variation i undervisningen.
- Arbetet med de individuella utvecklingsplanerna bör utvecklas så att kortsiktiga och långsiktiga mål formuleras samt att skolans stödinsatser beskrivs.
- Skolorna bör säkerställa att alla lärare har tillgång till gällande timplan.
- Undervisningen behöver i högre grad anpassas till elevernas behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.
- Skolornas arbete med åtgärdsprogram bör förbättras.
- Skolorna behöver säkerställa att de belöningsystem som tillämpas inte medför att enskilda elever kan uppfatta sig som kränkta.

- Personalens insikter i de författningar som styr verksamheten bör förbättras.
- Rektorns pedagogiska ledarskap på Vretaskolan bör utvecklas.
- Bedömningarna av elevernas kunskapsresultat bör i högre grad utgå från de nationella målen i kursplanerna.
- Det systematiska kvalitetsarbetet bör förbättras.

## Bedömningar

Nedan redovisas inspektionens bedömningar utifrån en fyrgradig kvalitetsskala enligt följande:

- *Mycket god* kvalitet innebär att styrdokumentens mål och krav *väl* uppfylls.
- *God* kvalitet innebär att styrdokumentens mål och krav i *huvudsak* uppfylls.
- *Mindre god* kvalitet innebär att styrdokumentens mål och krav endast *delvis* uppfylls.
- *Ej godtagbar* kvalitet innebar en *avsevärd avvikelse* från styrdokumentens mål och krav.

## 1 KUNSKAPER

Inom detta granskningsområde behandlas skolans kunskapsresultat och arbetet för att varje elev ska nå de nationella målen för lärandet uttryckta i läroplan och kursplaner. Vidare granskas vilka förutsättningar skolan ger för att eleverna ska nå målen.

### 1.1 Kunskapsresultat

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om eleverna tillägnar sig kunskaper i enlighet med läroplanens och kursplanernas mål.

**Tabeller. Nationella ämnesprov för årskurs 5. Tabellen anger andelen (i procent) elever som enligt skolans bedömning uppnått målen i ämnesproven i Hammarskolan och Vretaskolan. Dessutom anges andel elever som bedömts uppnått målen totalt i kommunen**

| Ämne               | Hammarskolan |         |         | Östhammars kommun |         |         |
|--------------------|--------------|---------|---------|-------------------|---------|---------|
|                    | År 2005      | År 2006 | År 2007 | År 2005           | År 2006 | År 2007 |
| Svenska            | 80,5         | 93,6    | 94,4    | 88,9              | 93,6    | 88,3    |
| Matematik          | 82,9         | 82,9    | 88,6    | 84,5              | 89,2    | 86,4    |
| Engelska           | 82,9         | 86,5    | 92,4    | 87,2              | 89,0    | 85,0    |
| Samtliga tre ämnen | 82,9         | 86,5    | 92,4    |                   |         |         |

|                    | Vretaskolan |         |         | Östhammars kommun |         |         |
|--------------------|-------------|---------|---------|-------------------|---------|---------|
| Ämne               | År 2005     | År 2006 | År 2007 | År 2005           | År 2006 | År 2007 |
| Svenska            |             | 82,6    | 95,5    | 88,9              | 93,6    | 88,3    |
| Matematik          |             | 82,6    | 90,9    | 84,5              | 89,2    | 86,4    |
| Engelska           |             | 87      | 72,7    | 87,2              | 89      | 85      |
| Samtliga tre ämnen |             | 84,0    | 86,3    |                   |         |         |

Källa: skolans och kommunens egna uppgifter

#### **Kommentar:**

De nationella ämnesproven i grundskolans årskurs fem kan bland annat användas för att lärare ska ges stöd i arbetet med att bedöma undervisningens ändamålsenlighet och indikera huruvida eleverna uppnått kursplanernas mål i svenska, matematik och engelska. Resultaten på de nationella ämnesproven för årskurs fem visar att inte alla elever når målen för proven. Båda skolorna redovisar dock en förbättring av resultaten de senaste åren utom när det gäller ämnet engelska på Vretaskolan. Där har resultatet sjunkit markant från 2006 till 2007. Det är angeläget att skolan uppmärksammar resultatförsämringen och analyserar orsakerna till den. Skolorna redovisar inte resultat uppdelat på pojkar respektive flickor. Inspektörerna vill påpeka att det är värdefullt att följa upp resultaten också ur ett genusperspektiv.

Resultaten på de nationella ämnesproven är bättre på Hammarskolan och Vretaskolan än för Östhammars kommun som helhet.

Någon övergripande redovisning eller uppföljning av de samlade resultaten görs inte av skolorna.

## **1.2 Uppföljning och kommunikation av kunskapsresultat**

**Inom detta bedömningsområde har granskats:**

- om lärarna fortlöpande följer upp resultaten så att undervisningsmål och metoder ständigt kan prövas och utvecklas i förhållande till styrdokumentens krav,
- om kunskapsresultaten följs upp i alla ämnen,
- om kunskapsresultaten följs upp regelbundet under hela skoltiden,
- om utvecklingssamtal genomförs om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas,
- om en framåtsyftande individuell utvecklingsplan upprättas i samband med utvecklingssamtalen.

**Bedömning av området Uppföljning av kunskapsresultaten:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       |                     | X            |                     |

**Motivering:**

Inspektörerna bedömer granskningsområdet Uppföljning och kommunikation av kunskapsresultat övergripande är av god kvalitet. Flertalet punkter ovan bedöms vara i överensstämmelse med författningarnas mål och krav. Inom nedanstående områden bedömer dock inspektörerna att mål och krav inte efterlevs.

**Uppföljning i alla ämnen**

I läroplanen anges att läraren skall utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn. Inspektionen visar att lärarna i första hand följer upp kunskapsresultaten i matematik och svenska. Särskilt på Hammarskolan genomförs systematiskt sådana uppföljningar med hjälp av olika testmetoder av specialläraren. På båda skolorna följer dock lärarna också upp resultaten och dokumenterar dem i den kommungemensamma omdömesdatabasen POB. I POB stäms elevernas kunskapsutveckling av mot kommungemensamma tolkningar av mål att uppnå. De kommungemensamma målen stämmer inte överens med de nationella kursplanernas mål att uppnå.

**Individuell utvecklingsplan**

Vid utvecklingssamtalet ska läraren enligt grundskoleförordningen i en framåtsyftande individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Utvecklingsplanen kan även innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och vårdnadshavare. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna.

I samband med utvecklingssamtalen på båda skolorna upprättas individuella utvecklingsplaner för eleverna där både kunskapsutveckling och social utveckling beskrivs. De individuella utvecklingsplanerna utvärderas under nästkommande utvecklingssamtal. I utvecklingsplanerna formuleras dock inte tydligt vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och utvecklas så långt som möjligt i förhållande till de nationellt fastställda målen att uppnå. Inspektörerna bedömer att arbetet med de individuella utvecklingsplanerna bör utvecklas så att kortsiktiga och långsiktiga mål formuleras samt att skolans insatser beskrivs tydligt.

**1.3 Bedömning**

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper,
- om lärarna använder resultaten från de nationella ämnesproven för att bedöma elevens kunskapsutveckling,

- om lärarna vid bedömning utgår från de nationella målen i kursplanerna och från betygskriterierna,

**Bedömning av området Bedömning:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       | X                   |              |                     |

**Motivering:**

Inspektörerna bedömer granskningsområdet Bedömning övergripande är av mindre god kvalitet främst utifrån att lärarna inte utgår från de nationellt fastställda kursplanernas mål att uppnå i sin bedömning av elevernas kunskapsutveckling.

Både hammarskolan och Vretaskolan använder de nationella ämnesproven i årskurs fem. Emellertid finns det anledning att påpeka vikten av att skolorna utvecklar ett samarbete mellan de lärare som genomför de nationella proven så att de tillsammans kan kvalitetssäkra bedömningen.

**Utgångspunkt vid bedömning**

Vid bedömning och betygssättning ska lärarna utgå från målen i de nationella kursplanerna.

På både Hammarskolan och Vretaskolan följer lärarna upp resultaten och dokumenterar dem i PODB, den kommungemensamma omdömesdatabasen. I PODB stäms elevernas kunskapsutveckling av mot kommungemensamma mål för alla ämnen. Inspektionen visar dock att de kommungemensamma målen i PODB inte stämmer överens med målen i de nationella kursplanerna i alla ämnen.

Lärarna behöver utveckla arbetet med att vid bedömning av elevernas kunskapsresultat utgå från de nationella målen i kursplanerna.

## 1.4 Genomförande av utbildningen

**Inom detta bedömningsområde har granskats:**

- om läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot anger inriktningen för skolans utbildning,
- om organisation och arbetssätt ger utrymme för olika kunskapsformer,
- om eleverna ges möjlighet till inflytande och ansvarstagande över det egna lärandet,
- om eleverna ges kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former,
- om undervisningen är allsidig och saklig,
- om de som arbetar i skolan samverkar för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande,
- om skolan samverkar med arbetslivet och närsamhället,

- om arbetet i förskoleklassen stimulerar varje barns utveckling och lärande och ligger till grund till fortsatt skolgång.

**Bedömning av området Genomförande av utbildningen:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       | X                   |              |                     |

**Motivering:**

Inspektörerna bedömer att granskningsområdet Genomförande av utbildningen, övergripande är av mindre god kvalitet främst utifrån att utbildningens inriktning inte alltid tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot samt att elevernas inflytande över och ansvar för det egna lärandet är begränsat.

Inspektörerna har även sett goda exempel på lektioner med många inslag av olika kunskapsformer och med stor variation av arbetssätt. Framförallt gäller detta undervisningen i de lägre åldrarna. Möjligheten för eleverna att få utrymme för olika kunskapsformer varierar dock och är beroende av enskilda lärare.

Inom var och en av de båda skolorna finns ett samarbete mellan lärare såväl inom som mellan arbetslagen.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

**Utbildningens inriktning**

I läroplanen och kursplanerna anges mål sträva mot vilka anger undervisningens inriktning. En huvuduppgift för skolan är att ge eleverna goda förutsättningar att utveckla de kunskapskvaliteter som beskrivs i dessa mål. Exempelvis ska varje elev övergripande ges möjligheter att utveckla nyfikenhet och lust att lära, att utveckla sitt eget sätt att lära och få tillit till sin egen förmåga. Vidare ska eleven ges förutsättningar att lära sig lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, samt att reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden.

Inspektörerna bedömer att varken rektor eller lärare är förtrogna med begreppet mål att sträva mot och vid många lektionsbesök är det svårt att se hur dessa mål ligger till grund för undervisningens inriktning. I vissa ämnen verkar tryckta läromedel ange såväl undervisningens innehåll som arbetssätt. Inspektörerna bedömer att det är angeläget att både rektor och lärare utvecklar kunskap och förtrogenhet med läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot samt säkerställa att all undervisning tar sin utgångspunkt i dessa mål.

**Utrymme för olika kunskapsformer**

Läroplanen anger att läraren ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former, fakta, färdigheter, förståelse och förtrogenhet. Vidare anges att skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Utrymme ska ges för elevens eget skapande och

möjligheter att använda olika uttrycksmedel ska ges. Eleverna ska ges möjligheter att pröva olika arbetssätt för att tillägna sig de kunskapskvaliteter som uttrycks i läroplanen och kursplanerna.

Inspektörerna ser goda exempel på båda skolorna när det gäller hur undervisningen ger utrymme för olika kunskapsformer och varierande arbetssätt främst i de lägre åldrarna. I de högre åldrarna är möjligheterna till detta mycket beroende av vilken lärare eleven har.

Inspektörerna bedömer att skolorna behöver utveckla arbetsformerna så att undervisningen ger större utrymme för olika kunskapsformer och mer varierade arbetssätt.

### **Inflytande och ansvarstagande för egna lärandet**

I läroplanen uttrycks att eleverna ska få reellt inflytande över arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll.

Inspektörerna ser goda exempel på att eleverna har inflytande över undervisningen. I ämnet idrott får eleverna till exempel med stigande ålder ökande inflytande över och ansvar för lektionsplanering och genomförande av lektioner. Även under tid för det så kallade Fördjupningsvalet kan eleverna påverka vad de ska arbeta med. I övrigt varierar elevernas möjlighet till inflytande över undervisningen starkt och är beroende av vilken lärare eleven har.

Skolorna bör förbättra elevernas möjlighet till inflytande över och ansvarstagande för undervisningen och sitt eget lärande.

## **1.5 Anpassning av verksamheten till elevernas behov**

**Inom detta bedömningsområde har granskats:**

- om undervisningen anpassas till varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- om särskilt stöd ges till barn och elever som har svårigheter i skolarbetet,
- om det vid behov av särskilda stödåtgärder alltid upprättas åtgärdsprogram som uppfyller författningarnas krav.

**Bedömning av området Anpassning av verksamheten till elevernas behov:**

| <b>Ej godtagbar kvalitet</b> | <b>Mindre god kvalitet</b> | <b>God kvalitet</b> | <b>Mycket god kvalitet</b> |
|------------------------------|----------------------------|---------------------|----------------------------|
|                              | X                          |                     |                            |

### **Motivering:**

Inspektörerna bedömer att granskningsområdet Anpassning av verksamheten till elevernas behov, övergripande är av mindre god kvalitet främst utifrån att skolorna inte anordnar särskilt stöd i tillräcklig omfattning till elever med svårigheter i skolarbetet. Särskilt stöd ges främst i ämnena matematik och svenska. Vidare anordnas inte studiehandledning på modersmålet för elever som behöver det.

Inspektörerna ser dock goda exempel på att elever med svårigheter i ämnena

svenska och matematik ges särskilt stöd i olika former av specialläraren.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

### **Individanpassad undervisning**

Enligt läroplanen ska läraren utgå från varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Skolan anges ha ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.

Inspektörerna ser få exempel på båda skolorna att undervisningen anpassas efter elevernas behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Ett vanligt sätt att anpassa undervisningen utifrån elevernas behov är att de som arbetar snabbare än andra får fler arbetsuppgifter eller kan få välja vad de vill arbeta med när de är klara. De som arbetar lite långsammare kan få mer tid för arbetsuppgiften än andra.

Lärare säger att de inte har möjlighet att anpassa undervisningen för okoncentrerade elever eftersom dessa har svårt att arbeta självständigt. Lärarna för en diskussion om undervisningens anpassning till elevernas behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande men någon gemensam strategi finns inte.

Inspektörerna bedömer att undervisningen bättre behöver anpassas till elevernas behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.

### **Elever i behov av särskilt stöd**

Enligt skollagen och grundskoleförordningen ska särskilt stöd ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Stödundervisning ska ges om det befaras att eleven inte kommer nå de nationella målen i slutet av det femte och nionde skolåret, eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör.

Ett omfattande arbete bedrivs på skolorna för att identifiera elever med behov av särskilt stöd i svenska och matematik, särskilt på Hammarskolan där specialläraren genomför regelbunden screening och tester för att hitta elever som har svårigheter i ämnena. De elever som behöver särskilt stöd i svenska och matematik får det på båda skolorna. I andra ämnen ges inget särskilt stöd. Rektor menar att alla elever som behöver särskilt stöd får det men kanske inte i tillräcklig omfattning. Det finns också elever som bedöms ha behov av studiehandledning på modersmålet men som inte ges detta. Inspektörerna bedömer att detta måste åtgärdas. Inspektörerna bedömer även att det särskilda stöd som anordnas för eleverna också i större utsträckning ska omfatta andra ämnen än svenska och matematik.

### **Åtgärdsprogram**

Grundskoleförordningen anger att om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att behovet utreds. Syftet är att först reda ut vad i skolsituationen som förorsakar en elevs svårigheter för att sedan kunna bedöma vilka åtgärder som skolan behöver vidta för att tillgodose elevens behov. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.

Inspektörerna bedömer att varken rektor eller lärare är helt förtrodda med när åtgärdsprogram ska upprättas och vad de ska innehålla. Inspektörerna har tagit del av ett antal åtgärdsprogram. Av dessa framgår att den utredning som rektor ska initiera och som ska klargöra vad det är i elevens skolsituation som förorsakar svårigheterna inte på ett tydligt sätt ligger till grund för åtgärdsprogrammets utformning. Ofta fokuserar utredningen mer på elevens personliga tillkortakommanden än på skolans förmåga till att anpassa pedagogiska metoder, bemötande och strukturer till elevens behov och förutsättningar. Av de åtgärdsprogram som inspektörerna tagit del av framgår att dessa behöver vara mer konkreta och tydligare ange vilka stödåtgärder som ska sättas in för att eleven ska nå de nationella målen samt beskriva hur och när stödet ska utvärderas. Inspektörerna bedömer att skolornas arbete med åtgärdsprogram behöver förbättras.

## 2 NORMER OCH VÄRDEN

Inom detta granskningsområde behandlas skolans arbete för att påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i vardaglig handling.

### 2.1 Normer och värden i studiemiljö och samvaro

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om skolan utgör en trygg miljö,
- om skolan har en studiemiljö som är inriktad på lärande och ger stöd åt att utveckla kunskaper,
- om skolan/lärarna bedriver ett aktivt värdegrundsarbete,
- om skolan har ordningsregler som är utarbetade i samverkan med personal, elever och företrädare för elevernas vårdnadshavare,
- om skolan har upprättat en likabehandlingsplan i enlighet med författningarna och dess mål och åtgärder är synliga i det dagliga arbetet.

#### **Bedömning av området Normer och värden i studiemiljö och samvaro:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       |                     | X            |                     |

#### **Motivering:**

Inspektörerna bedömer att granskningsområdet Normer och värden i studiemiljö och samvaro är av god kvalitet.

Både Hammarskolan och Vretaskolan upplevs som trygga miljöer av elever, personal och föräldrar. Skolorna gör ingen systematisk uppföljning av värdegrundsarbetet men bedömningen från rektor är att det kontinuerliga

värdegrundsarbetet har burit frukt. Inspektionen verifierar rektors bedömning. Det råder en kamratlig stämning mellan eleverna, elever och lärare har en förtrolig relation och en lugn studiemiljö råder på båda skolorna.

Skolorna har inget gemensamt arbetsmaterial eller läromedel för värdegrundsarbetet. Varje mentor anpassar arbetet till sin klass och utnyttjar många naturliga situationer för att främja den gemensamma värdegrunden. På båda skolorna förekommer olika slag av belöningssystem. För att uppmuntra till gott uppförande och till goda arbetsinsatser kan enskilda elever och även en hel klass få någon form av belöning. I vissa fall kan klassen samla på sig belöningsymboler för att efter ett visst antal eller en viss mängd få en belöning till exempel i form av en trevlig aktivitet. Inspektörerna finner anledning att påpeka vikten av att skolorna utvärderar sina belöningssystem för att säkerställa att utpekandet av gott uppförande hos en elev eller elevgrupp inte samtidigt medför att någon enskild elev pekas ut som klandervärd på ett skuldbeläggande eller kränkande sätt.

Eleverna på båda skolorna säger i samtal att de vet vem de ska vända sig till för att få hjälp om de behöver det trots att skolorna inte har någon fast mobbningsgrupp utsedd för att hantera kränkningar eller mobbning.

Skolorna har väl kända ordningsregler och eleverna upplever att reglerna är tydliga och lätta att följa.

#### **Likabehandling**

Enligt särskild lag om förbud mot diskriminering och kränkande behandling av barn och elever (SFS 2006:67) ska det finnas en likabehandlingsplan för varje verksamhet. De likabehandlingsplaner som finns för Hammarskolan och Vretaskolan är upprättade efter en kommungemensam mall och saknar bland annat en specifik redovisning av skolornas behov som utgångspunkt för de insatser som planeras. Den saknar också riktlinjer för att motverka diskriminering och för att främja jämställdhet mellan pojkar och flickor. De är inte heller upprättade under medverkan av företrädare för eleverna.

Inspektörerna bedömer att skolornas likabehandlingsplaner inte är upprättade i enlighet med lagens krav, vilket måste åtgärdas.

### **3 LEDNING OCH KVALITETSARBETE**

Inom detta granskningsområde behandlas tillgång till utbildning samt verksamhetens ledning och personal och hur skolan följer de nationella bestämmelserna som omfattar dessa grupper. Inspektionen granskar dessutom rektors och personalens ansvarstagande för skolans målinriktning och myndighetsutövning samt hur skolans kvalitetsarbete fungerar för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen.

#### **3.1 Tillgång till likvärdig utbildning**

**Inom detta bedömningsområde har granskats:**

- om skolan tar emot elever enligt bestämmelserna,
- om varje elev erbjuds det garanterade antalet undervisningstimmar,
- om skolan erbjuder eleverna valmöjligheter i enlighet med författningarna,

- om skolan erbjuder eleverna studie- och yrkesorientering,
- om eleverna har tillgång till nödvändig utrustning och ändamålsenliga lokaler,
- om utbildningen är avgiftsfri för alla elever med undantag av enstaka inslag som kan föranleda obetydlig kostnad,
- om verksamheten i förskoleklassen omfattar minst 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

**Bedömning av området Tillgång till utbildning:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       |                     | X            |                     |

**Motivering:**

Inspektörerna bedömer att granskningsområdet Tillgång till utbildning är av god kvalitet.

Flertalet punkter ovan bedöms vara i enlighet med författningarnas mål och krav.

Inom nedanstående områden bedömer dock inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

**Garanterad undervisningstid**

I skollagen finns föreskrifter om utbildningens omfattning i grundskolan (timplan). I Gimoområdet finns en lokal timplan som reviderats då och då. I den lokala timplanen fastställs den garanterade undervisningstidens fördelning mellan skolans ämnen för alla årskurser i grundskolan i skolområdet. I inspektionen framkommer att alla lärare inte använder samma version av den lokala timplanen som grund för sin planering, därmed finns risk för att alla elever inte erbjuds det garanterade antalet undervisningstimmar för hela grundskolan.

Inspektörerna finner det angeläget att rektor säkerställer att alla lärare använder samma timplan.

I grundskoleförordningen finns föreskrifter om modersmålsundervisning samt föreskrifter om undervisning i svenska som andra språk. Rektor anger att det finns fler elever som är berättigade till modersmålsundervisning utan att erbjudas det. Vidare anger rektor att det finns elever med behov av svenska som andra språk men som inte får sådan undervisning. Inspektörerna bedömer att detta måste åtgärdas.

Kommentarer och bedömning gällande tillgång till modersmålsundervisning görs också i den övergripande kommunrapporten.

**Valmöjligheter**

I timplanen anges ett visst antal timmar för elevens val. Undervisningen syftar till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Undervisningen skall enligt grundskoleförordningen till sitt innehåll och sin inriktning vara förenlig med målen i den kursplan eller de kursplaner som regeringen fastställt för det ämne eller de ämnen som utgör elevens val. Beslut om ett allsidigt urval ämnen ska, enligt

delegationsordningen i Östhammars kommun fattas av rektorn  
I inspektionen framkommer att elevens val inte anordnas på Hammarskolan och Vretaskolan, detta måste åtgärdas.

### 3.2 Personalens utbildning och kompetensutveckling

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om skolans pedagogiska personal har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver,
- om skolans pedagogiska personal har nödvändiga insikter i de föreskrifter som styr utbildningen,
- om skolans pedagogiska personal får den kompetensutveckling som de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett professionellt sätt,
- om rektor genom utbildning och erfarenhet har förvärvat pedagogisk insikt.

**Bedömning av området Personalens utveckling och kompetens:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       |                     | X            |                     |

#### Motivering:

Inspektörerna bedömer att skolans arbete inom bedömningsområdet Personalens utveckling och kompetens, är av god kvalitet. I stort sett alla lärare har utbildning för den undervisning de bedriver.

Inom nedanstående områden bedömer dock inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

#### Personalens insikter i de författningar som styr

Skollagen anger att kommuner skall se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Vid inspektionen framkommer i samtal, intervjuer och inspektörernas iakttagelser att förtroendet med den nationella läroplanen och med skolans författningar varierar mellan lärarna. Några lärare använde fortfarande en äldre version av läroplanen. Vidare bedömer inspektörerna efter intervjuer och samtal att varken rektor eller lärare är helt förtrodda med läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot och deras betydelse för undervisningens inriktning.

Inspektörerna bedömer att det är angeläget att rektorn och lärarna på båda skolorna skaffar sig bättre insikter i de nationella måldokumentens krav och anvisningar.

### 3.3 Rektors ansvar

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om rektor håller sig förtrogen med det dagliga arbetet,
- om rektor som pedagogisk ledare tar det övergripande ansvaret för att verksamheten inriktas på att nå de nationella målen,
- om rektorn tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen,
- om rektorn fattar beslut enligt bestämmelserna.

**Bedömning av området Rektors ansvar:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       | X                   |              |                     |

#### Motivering:

Efter intervjuer, samtal och verksamhetsbesök bedömer inspektörerna att granskningsområdet Rektors ansvar är av mindre god kvalitet.

Rektor tillträdde i årsskiftet 07/08. Tidigare har hon varit verksam på Hammarskolan som biträdande rektor. Rektorn är förtrogen med Hammarskolans dagliga verksamhet. Verksamheten på Vretaskolan var relativt ny för henne vid tidpunkten för inspektionen. Hennes pedagogiska ledarskap är därför också mindre tydligt på Vretaskolan än på Hammarskolan.

Rektor gör ingen sammanställning av kunskapsresultat på skolenivå vare sig på de enskilda skolorna eller på de båda skolorna tillsammans. Någon utvärdering av hela verksamhetens resultat och undervisningens ändamålsenlighet görs inte. Därför finns ingen strategisk plan för ökad måluppfyllelse.

#### Rektor som pedagogisk ledare

Enligt läroplanen har rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen.

På Hammarskolan är rektor en tydlig pedagogisk ledare. Hon initierar och driver utvecklingen. På Vretaskolan är rektors pedagogiska ledarskap mindre tydligt. Där formas utvecklingen till stor del av skolans tradition och av enskilda lärares initiativ och kraft. Inspektörerna bedömer att rektors pedagogiska ledarskap bör utvecklas på Vretaskolan.

#### Rektorns ansvar för uppföljning och utvärdering av skolans resultat

Enligt läroplanen har rektorn ansvar för skolans resultat och för att dessa följs upp och utvärderas i relation till de nationella målen. Någon uppföljning av resultat på skolenivå görs inte förutom vad det gäller de nationella ämnesproven i årskurs 5. Någon utvärdering av hela verksamheten och någon strategisk plan för ökad måluppfyllelse finns därför inte.

Inspektörerna bedömer att rektorn måste förbättra arbetet med uppföljning och utvärdering av skolornas samlade resultat och undervisningens ändamålsenlighet.

### 3.4 Kvalitetsarbete

**Inom detta bedömningsområde har granskats:**

- om skolan bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete, det vill säga planerar, följer upp och utvärderar sin verksamhet samt tar tillvara resultaten och omsätter dessa i åtgärder, för att förbättra måluppfyllelsen,
- om kvalitetsarbetet dokumenteras i en kvalitetsredovisning som innehåller en bedömning av i vilken mån de nationella målen för utbildningen nåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta för att öka måluppfyllelsen.

**Bedömning av området Kvalitetsarbete:**

| Ej godtagbar kvalitet | Mindre god kvalitet | God kvalitet | Mycket god kvalitet |
|-----------------------|---------------------|--------------|---------------------|
|                       | X                   |              |                     |

#### Motivering:

Med hänvisning till vad som nedan redovisas bedömer inspektörerna att området Kvalitetsarbete är av mindre god kvalitet.

Inom följande områden bedömer inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls:

#### Systematiskt kvalitetsarbete

Läroplanen anger att skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

Inspektörerna bedömer att skolan behöver förbättra arbetet med att systematiskt planera, följa upp och utvärdera verksamheten för att förbättra måluppfyllelsen.

#### Kvalitetsredovisning

Enligt författningarna ska varje skola årligen upprätta en kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Redovisningens syfte är att bidra till att utveckla skolans verksamhet i riktning mot de nationella målen och till att ge information om verksamheten och dess måluppfyllelse. Samtliga skolor i Östhammars kommun använder en gemensam mall för kvalitetsredovisning. I redovisningen beskrivs måluppfyllelsen gällande Normer och värden, Elevers ansvar och inflytande, Skola och hem samt några lokala utvecklingsområden för förskolan och fritidshemmet.

I inspektionen framkommer att kvalitetsredovisningen inte har utarbetats under medverkan av elever, föräldrar och övrig personal. Även lärarnas delaktighet i att ta fram kvalitetsredovisningen har varit ringa.

Kvalitetsredovisningarna innehåller ingen analys av resultaten i förhållande till de nationella målen eller av undervisningens ändamålsenlighet. Därmed kan den inte användas för sitt syfte, att öka måluppfyllelsen.

Kvalitetsredovisningen innehåller inte heller någon redovisning av likabehandlingsplanens uppföljning och utvärdering.

Inspektörerna bedömer att skolorna inte upprättar kvalitetsredovisningar i enlighet med författningens krav, vilket måste åtgärdas.

Stockholm 2008-08-29

Per Eng

Stig Westlund